

Европейски съд по правата на човека

Съюз “Асоциация на демократичните войници на Австрия” и Губи срещу Австрия

(Vereinigung Demokratischer Soldaten Osterreichs and Gubi v. Austria – A.302)

Жалба № 15153/89

Решение от 19 декември 1994 г.

(резюме)*

Чл. 10: свобода на словото; **чл. 13:** ефикасни вътрешноправни средства за защита

Свободата на словото, гарантирана в чл. 10 от Конвенцията, се прилага по отношение на военнотружещите по същия начин, както и по отношение на всички други лица, намиращи се под юрисдикцията на договарящите държави.

Факти по делото

Първият жалбоподател – Асоциацията, регистрирана според австрийското право, издавала списание, наречено “Таралежът”. Списание то било предназначено за войниците от австрийската армия и обсъждало, най-често по критичен начин, въпроси, отнасящи се до въоръжените сили и живота в армията. Вторият жалбоподател – г-н Губи отбивал военната си служба и бил член на тази асоциация.

На 27 юли 1987 г. Асоциацията поискала от федералния министър на отбраната списанието да бъде разпространявано в различните казарми по същия начин, по който били разпространявани други две военни списания, издавани от частни сдружения. Тези две издания се разпращали периодично и за сметка на армията, заедно с официалния информационен бюлетин. По това искане не бил получен отговор.

На 29 декември 1987 г. г-н Губи разпространил екземпляри от един от броевете на списанието (бр. 3 от 1987 г.) в казармите Шварценберг в Залцбург. Същия ден със заповед му било наредено да спре разпространяването. На 12 януари 1988 г. той бил информиран за съдържанието на заповед, която забранявала разпространението на публикации вътре в казармите, без разрешение на командващия офицер, и била издадена въз основа на инструкции на Генералния щаб до командния състав на армията относно превантивни мерки срещу публикации, охулващи войската, дадени с циркулярно писмо от 14 март 1975 г. на Федералното министерство на отбраната. Друго циркулярно писмо – от 1987 г. – инструктирало

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

командния състав забраната за разпространение на неофициални публикации без предварителното разрешение да се предвиди в казармените правилници. Правилникът на казармата, в която служел г-н Губи, бил съответно изменен на 4 януари 1988 г.

На 22 януари 1988 г. г-н Губи подал жалба срещу тази забрана и срещу заповедта от 29 декември 1987 г. до Военната комисия по жалбите при Федералното министерство на отбраната. В съответствие с препоръката на Военната комисия, Отделът по жалби на Министерството на отбраната отхвърлил неговото оплакване на 7 април 1988 г.

На 26 септември 1988 г. Конституционният съд отклонил разглеждането на жалбата на г-н Губи срещу това решение, с мотива, че тя не поставя истински конституционноправни въпроси и няма достатъчни изгледи за успех. Конституционният съд обаче отменил дисциплинарното наказание, което било наложено на г-н Губи, тъй като забраната за разпространение на печатни материали без предварително разрешение била въведена на 4 януари 1988 г. и следователно не е била в сила по времето на нарушението – 29 декември 1987 г.

Резюме на решението на Европейския съд

Жалбоподателите се оплакват от нарушение на чл. 10, произтичащо от наложената забрана за разпространение на “Таралежът” в австрийските казарми, а за втория жалбоподател – и от заповедта от 29 декември 1987 г., задължаваща го да прекрати разпространението на брой от списанието в казармата, в която служел. Те твърдят също така, че не са разполагали с ефикасни вътрешноправни средства за защита по смисъла на чл. 13 и че са били жертви на дискриминация на политическа основа, в нарушение на [чл. 14](#) във връзка с чл. 10. В доклада си Комисията приема, че по отношение на първия жалбоподател е налице нарушение на чл. 10 и чл. 13, а в случая на втория – само на чл. 10, както и че по отношение и на двамата не се поставя отделен въпрос за прерастване на нарушаването на правото им на изразяване в дискриминация на политическа основа (чл. 14 във връзка с чл. 10.)

I. Чл. 10 от Конвенцията

A. По отношение на първия жалбоподател

На оплакването на първия жалбоподател, че на “Таралежът” е било отказано разпространението, осигурено на други подобни издания, правителството възразява, че Асоциацията не бива да се смесва с членовете си, които – като г-н Губи – отбиват в момента службата си в армията и се подчиняват на установените в казармите правила. В рамките на дискрецията на компетентните власти било да определят какви услуги ще бъдат предоставяни там и кой ще ги предоставя. Разпространението на изданията на другите две сдружения почивало на частноправни споразумения и от тях не можело да се извлича някакво общо гарантирано право на подобно разпространение.

“В светлината на изложените аргументи, Съдът намира за необходимо да се

произнесе най-напред по въпроса дали е имало намеса при упражняването от страна на Асоциацията на демократичните войници на Австрия на нейното право да разпространява информация и идеи.

1. Имало ли е намеса?

Както Съдът многократно е подчертавал, договарящата държава отговаря, ако едно нарушение на някое от правата или свободите, закрепени в Конвенцията, настъпи в резултат на неспазване от страна тази държава на задължението ѝ по чл. 1 да осигури тези права и свободи във вътрешното си право на всяко лице под нейната юрисдикция.

В настоящия случай самите власти са извършвали, за своя сметка, редовното разпространение на военни периодични издания, публикувани от различни асоциации, като ги разпращали със собствените си официални публикации. Какъвто и да е бил правният статут на този ангажимент, подобна практика несъмнено е имала влияние върху равнището на информация, разпространявана сред служещите във въоръжените сили, и съответно е ангажира отговорността на държавата-ответник съобразно чл. 10. Свободата на словото се прилага по отношение на военнослужещите по същия начин, както и по отношение на всички други лица, намиращи се под юрисдикцията на договарящите се държави.

Съдът констатира по-нататък, че, видно от материалите по делото, от всички периодични издания, предназначени за военнослужещи, само на списанието “Таралежът” не е бил осигурен този вид разпространение. Следователно, Асоциацията е имала разумно основание да иска поправка на това положение. Отхвърлянето от страна на министъра на отбраната на това искане е представлявало намеса във връзка с упражняването на правото на Асоциацията да разпространява информация и идеи.”

2. Дали намесата е била оправдана

а) “Предвидени от закона”

“Съдът признава, че съответните разпоредби са били формулирани по един общ начин. (...) Когато става дума за военната дисциплина, едва ли е възможно да се създадат норми, описващи подробно различните видове поведение. Следователно, на властите може да се наложи да формулират такива правила по-широко. Относимите разпоредби обаче трябва да осигуряват достатъчна закрила срещу произвол и да правят възможно предвиждането на последиците от тяхното приложение.

По мнение на Съда, въпросните разпоредби, и по-специално циркулярното писмо от 14 март 1975 г., са осигурявали достатъчна правна основа за отказа на отправеното от Асоциацията искане. Сред военнослужещите членове на Асоциацията е имало такива, които са имали достъп до тези правила, и следователно тя е могла да очаква, че министърът ще се смята обвързан от тях. Съдът заключава, че разглежданата намеса е била “предвидена от закона”.

б) *Законна цел*

“Обжалваното решение очевидно е било постановено с цел да се поддържа реда във въоръжените сили – законна цел по смисъла на чл. 10, т. 2 (вж. решението от 8.06.1976 г. по делото [Енгел и други срещу Холандия](#)¹, А.22, стр. 41, § 98).”

в) *“Необходима в едно демократично общество”*

“Съдът отново подчертава, че свободата на словото се прилага и към “информация” или “идеи”, които засягат, шокират или смуцават държавата или която и да е част от населението. (...) Същото важи и когато засегнатите лица са военнослужещи, тъй като чл. 10 се прилага по отношение на тях, също както и по отношение на другите лица под юрисдикцията на договарящите се държави. Би било трудно обаче да си представим функционирането на една армия без правни норми, целящи да се предотврати подкопаването на военната дисциплина сред военнослужещите, например чрез публикации.

Съдът отбелязва, че по същото време армията е разпространявала безплатно във всички казарми на страната собствените си публикации, както и публикации на частни асоциации на войници. Изглежда, че единствено на “Таралезът” е бил отказан този начин на разпространяване, което безспорно е намалило значително неговите шансове да увеличи броя на читателите си сред военния персонал. Фактът, че Асоциацията на демократичните войници на Австрия е имала възможност да разпраща списанието си на абонати, не би могъл да премахне един такъв недостатък. Това положение, следователно, би могло да бъде оправдано само от императивна необходимост, доколкото изключенията от свободата на словото трябва да бъдат тълкувани ограничително (вж. решението от 26.04.1979 г. по делото [Сънди таймс срещу Обединеното кралство](#)², А.30, стр. 41, § 65).

Правителството търси подкрепа за тезата си в съдържанието на списанието “Таралезът”. Според тях периодичното издание, което съдържало критични и сатирични материали, представлявало заплаха за дисциплината и за действеността на армията. Според Съда, такова твърдение трябва да бъде илюстрирано и подкрепено от конкретни примери. Нито един от броевете на списанието, които са приложени като доказателство, не препоръчва неподчинение или насилие, нито поставя под въпрос ползата от армията. Наистина, в повечето от броевете се съдържат оплаквания, предложения за реформи или читателите се поощряват да отправят жалби и да използват допустимите правни средства. Въпреки полемичния характер на публикациите обаче, не изглежда те да са преминали границите на допустимото в контекста на обикновеното обсъждане на идеи, което трябва да бъде толерирано в армията на една демократична държава, точно както и в обществото, на което служи такава армия.

Правителството се позовава и на вълнения в казармите Шварценберг, които според него били причинени от публикациите на Асоциацията-жалбоподател и от

¹ Engel and Others v. the Netherlands

² Sunday Times v. the United Kingdom

дейността на г-н Губи. Това положение довело да голям брой оплаквания от страна на новобранците. Според Съда, създаването се в една единствена казарма положение не е било достатъчно сериозно, за да оправдае вземането на решение, последиците от което са се разпростирани върху всички казарми на националната територия.”

В заключение, отказът на Министъра на отбраната да включи “Таралежът” между списанията, разпространявани от армията, не е бил пропорционален на преследваната законна цел. От това следна, че първият жалбоподател е станал жертва на нарушение на чл. 10.³

Б. По отношение на втория жалбоподател

1. Дали е извършена намеса

Безспорно е, че е извършена намеса при упражняването на правото на г-н Губи да споделя информация и идеи.

2. Доколко намесата е била оправдана

а) “Предвидени от закона”

Относно формулировката на относимите разпоредби Съдът препраща към мотивите си във връзка с оплакването на първия жалбоподател. “Като има предвид, по-специално, дадената на жалбоподателя информация относно действащите правни норми, Съдът приема, че при конкретните обстоятелства той би могъл да предвиди, при необходимост след като потърси съвет, възможността за налагането на такава забрана.”

б) Законна цел

По мнение на Съда, тази мярка е имала за цел да послужи за поддържане на реда във въоръжените сили.

в) “Необходима в едно демократично общество”

Правителството обяснява заповедта, от която се оплаква г-н Губи, с неговото цялостно поведение. Той не само отправил протест срещу Президента на републиката, в деня, когато полагал военната си клетва, но и подал няколко жалби, публикувал, заедно с други 21 наборника, отворено писмо, критикуващо броя на възложените му наряди, и разпространил петиция в подкрепа на лице, отказващо военна служба заради религиозните си убеждения. Така той допринесъл за вълненията в казармата. Освен това, бил член на австрийската комунистическа партия, чийто манифест призовавал за премахване на армията.

“Съдът споделя мнението на правителството, че този конкретен случай трябва

³ Решението е взето с мнозинство от 6 срещу 3 гласа.

да бъде разгледан в общия му контекст. Този подход обаче не премахва необходимостта от предварително проучване на съдържанието на въпросната публикация. Също като Комисията, Съдът отбелязва, че бр. № 3/1987 г. от списанието “Таралежът” е бил по същество посветен на статии за условията на отбиване на военната служба. Тези статии са били написани критично и дори в сатиричен стил и са отправяли искания и предложения за реформа, но те не са поставяли под съмнение задължението за подчинение или целта на военната служба. В съответствие с това, списанието едва ли е могло да се разглежда като сериозна заплаха за военната дисциплина. От това следва, че въпросната мярка не е била пропорционална на преследваната цел и е нарушила чл. 10.⁴

II. По твърдяното нарушение на чл. 13

A. Първият жалбоподател

На твърдението на Асоциацията, че не е разполагала с ефикасно вътрешноправно за защита по оплакването си, основано на чл. 10 от Конвенцията, което Комисията е възприела по принцип, правителството възразява, че то не е било “защитимо” по смисъла на Конвенцията. Алтернативно поддържат, че Асоциацията е могла да се обърне с претенцията си за разпространение на списанието към гражданските съдилища, чрез искане за изпълнение на определено действие или за задължаване на отсрещната страна да позволи извършването на определено действие, или дори чрез установителен иск.

Съдът приема, че в светлината на заключението му за нарушение на чл. 10, изискването за наличие на “защитимо твърдение” е удовлетворено (вж. *inter alia* решението от 27.04.1988 г. по делото [Бойл и Райс срещу Обединеното кралство](#)⁵, А.131, стр. 23, § 52). “Що се отнася възможните средства за защита, цитирани от правителството, то то не е дало никакви примери, доказващи тяхната приложимост в случай, подобен на настоящия. При това положение, то не е доказало, че такива средства биха били ефикасни. Следователно, първият жалбоподател е бил жертва на нарушение на чл. 13.”⁶

B. Вторият жалбоподател

Г-н Губи твърди че чл. 13 е бил нарушен, защото “в настоящото дело нито комисията по жалбите, нито Конституционният съд могат да бъдат разглеждани като “национална институция” по смисъла на тази разпоредба. Комисията по жалбите била подчинена на Министерството на отбраната и следователно не предоставяла необходимите гаранции за независимост. Конституционният съд не разгледал по същество неговите оплаквания.

“Подобно на Комисията и правителството, Съдът отбелязва, че съгласно чл.

⁴ Решението е взето с мнозинство от 8 гласа срещу 1.

⁵ *Boyle and Rice v. the United Kingdom*

⁶ Решението е взето с мнозинство от 6 срещу 3 гласа.

144 от Конституцията, Конституционният съд е компетентен да разглежда жалби на военнослужещи, които твърдят нарушения на свободата си на изразяване. Вярно е, че в конкретния случай Конституционният съд е отказал да разгледа жалбата на г-н Губи, но от гледна точка на чл. 13 ефикасността на вътрешноправното средство за защита не зависи от сигурността на един благоприятен изход. Вторият жалбоподател, съответно, е имал на разположение вътрешноправно средство за защита, удовлетворяващо изискванията на тази разпоредба. По тази причина не се налага Съдът да решава дали комисията по жалбите представлява “национална институция” по смисъла на чл. 13.”⁷

Предвид заключението си по чл. 10, Съдът намира, че не е необходимо да се произнася по оплакването за нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 10, изразяващо се в дискриминация на политическа основа.⁸

По чл. 50 Съдът прима, че самото решение представлява справедливо обезщетение за понесените неимуществени вреди, като взема предвид и факта, че “Таралежът” е престанал да излиза през 1988 г. Той уважава частично искането за възстановяване на направените разноски и отхвърля искането за обезщетение за имуществени вреди.

⁷ Решението е единодушно.

⁸ Решението е единодушно.